

BACZNOŚĆ (223) *sb f*

a jasne (w tym 8 r. błędne znakowanie).

sg *N* bacznosc (23). ◇ *G* bacznosci (59). ◇ *D* bacznosci (5). ◇ *A* bacznosc (58). ◇ *I* bacznoscią (8).
◇ *L* bacznosci (69). ◇ *pl* *I* bacznosciami (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVIII w.

1. *Rozum, mądrość, rozsądek, rozważa, przytomność umysłu; prudentia Mącz, Calag, Cn, consideratio rerum, discretio, discussio, divisio, scientia BartBydg, animus, humanitas, intellectus, intelligentia, perceptio, perspicacia, solertia Mącz, considerantia Calep, discrimen Cn (66) :BartBydg 43; A Wodka Bzowe⁸⁰ kwiatu ieft dobra tym ktorzi fą wnątrz na moczach porużeni/ iako na rozumie/ na pamięci/ na bacznosci/ na mowie FalZioł II 4a, 7b, V 28; ComCrac 18; Iłcieciem ia nie ftracił oney fwey bacznosci Bych miał ktorą rzecz fędzyc w iakiey omylnosci RejJóz 13; RejKup aa4; BielKom B8; myałby ktho one [dzieci] prozno wczyc/ zwłafczá yefłcze wtych mlodych lecyech w ktorzych nyemalfz żadney bączności GliczKsiąz 15v; Włzakze to przełożonych roftropnieyfzey bączności niechay będzie poruczono. GroicPorz dd3, hhv; Iuz tám żadney bączności ni żadney pamięci/ Kiedy we łbie záfzumi RejWiz 30, 41, 138, 155; RejZwierz 54, 55v, 60v, 71v; KwiatKsiąz Cv; Mącz 37a, 105c, 151c, 157b, 188a (9); SienLek 14v, 45; RejPos 227v; HistLan D2; RejZwierz 14v, 268; Strum D2; CzechRozm 237v; ModrzBaz 129v; Calag 212b; ZapKoscier 54; ArtKanc M19v; Calep 246b; OstrEpit A2v; RybGęśli C3; Dla Pharyzeufzow onych (z ktorymi nas nie z bączności ale ze złości rownacie) WujNT 97.*

bacznosc w czym (2): iako możecie wyrozumiec czythaiac/ bączność [prudentiam] moię w poftudze Chryftufowej LeopEph 3/4. Cf Zwrot.

W charakterystycznych połączeniach: bacznosc dobra (3), osobna, roztropna (2), ślachtetna, uczciwa, zdrowa; obdarzony bacznosciami, odjac bacznosc, odstapic od bacznosci, polecac, poruczyc bacznosci, poruczony na bacznosci, stracic bacznosc.

Zwrot:»mieć bacznosc« [szyk zmienny] (2): Przyfzedł maiac rozum prętek: Mędrzec ochotny w rozumie/ Maiac bączność w każdym fłowie BierEz E2v; BielKom E5v.

Szeregi: »bacznosc i dowcipnosc«: włzakoż dobra bacznosc y dowcipnosc ta^m bywa. GlabGad N7.

»bacznosc a mądrość«: Sędzia był by bárzo podeżrzány/ iako by mu takie męki záfawac rofkázował [...] nie z bączności a z mądrości : Ale z gniewu á z nienawilci GroicPorz ii2.

»bacznosc i rozsądek« (3): CzechRozm xx7; Tedy niewiem z iakim vważanim: z iaką bącznością/ y z iakim rozfądkiem/ pifmo to przeciwno nam przywioldł CzechEp [382], 11.

»bacznosc a roztropnosc; roztropnosc a bacznosc« (1 : 1): RejWiz 32; á wlfyfłka ich bączność á roftropnosc znifczálá. LeopPs 106/27.

»rozum (a, albo, i, ni) bacznosc (miara, rozsądek); bacznosc i rozum« (10 : 1): Szija krotka á fubtilna cłowie. też fubtilnego znamionuie dobre⁸⁰ rozumu y bacznosci GlabGad O8v, C3, N2v, N6v, O2v, Pv; według nalepfzey bączności y rozumu mego GroicPorz d2, mm; RejWiz 41; CzechRozm 242; ModrzBaz 70.

2. *Wzgląd, uwaga na coś, piecza, staranie, ostrożność, czujność; attentio, cura, respectus Mącz (145) : włzytki rzeczy z pilnością fprawowac á z bacznoscią. FalZioł V 32, I 70d; GroicPorz y4; Ferri passive Iść bez którey bączności. Mącz 121d, 444b; SienLek 1v, T4v; RejZwierz 153.*

baczność ku czemu: nie mając bacznosci/ ku ktoremu ftadlu ie pan bog ftworzil *SeklKat* F2.

baczność na kogo, na co (66): *FalZioł* V 12v [2 r.], 42v; *BielŻyw* 20, 35; *WróbŻółt* A5v, 16/1, 85/6; *LibLeg* 10/113v, 11/81v, 82; *RejPs* 193; *MurzNT Matth* 3 arg; *KromRozmIII* I8v; *GliczKsiąż* M7; *GroicPorz* B4v, f, dd3, hh4v; *RejWiz* 29, 138; *LeopLev* 19/15; *RejZwierz* 114v; *BibRadzIob* 34/19, Ps 41/2; *BielKron* 107, 183, 188, 372, 408, 417; *KwiatKsiąż* L4; *Mącz* 206c, 388d, 389b, 406c, 444b (8); *SienLek* 95v, 125, 191; *KwiatOpis* A3v; Iedno wy też inákłzey chćieycie być bączności/ Ná mą ftarość *HistLan* C4v, B, D; *RejZwierz* 55; *BudBib* I k. B, 341d marg, 2.Mach 3/34; *HistHel* B2v; *Strum* E17v, G4v, P2, Q4v, R2; *CzechRozm* 28; *ModrzBaz* 114; *SkarŻyw* 580; *CzechEp* 35, 88, 92, 100; *BielSjem* 31; *SarnStat* 86. Cf *Fraza*, *Zwroty*, *Szeregi*.

baczność czym: a miey pilną baczność [*attende diligenter*] fluchem twoim: bo chodziłz podwroceniem twoim. *LeopEccli* 13/16.

baczność w czym (3): *SienLek* 191; aby wtym co ná łobie doznał, ná ine bączność miał. *SkarŻyw* 580; *BielSjem* N4v.

W charakterystycznych połączeniach: *baczność chrystyjańska*, *dobra* (12), *łaskawa*, *pilna* (5), *silna*, *wielka* (2).

Fraza: »by była (ma być, musi być) baczność« (5): Włzakże też tu ma być bączność/ iáko mowią difcrecyja/ ná pilnego Rzeczniká *GroicPorz* f; *RejZwierz* 55; *Strum* E17v; *BielSjem* 31; *SarnStat* 86.

Zwroty:»mieć baczność« [*szyk zmienny*] (69): Przytym miey wielką baczność na tępanie á ruchanie żyły. *FalZioł* V 12v, 12v, 42v; bączność miey na fię łamego. Wiedz fie być śmiertelnego *BielŻyw* 20, 15; *WróbŻółt* A5v, 16/1, 85/6; *LibLeg* 10/113v, 11/81v, 82; *RejPs* 193; *SeklKat* F2; *KromRozmIII* I8v; *GliczKsiąż* M7; *GroicPorz* B4v, dd3, hh4v; *RejWiz* 29, 138; *LeopLev* 19/15, *Eccli* 13/16; *RejZwierz* 114v; A temu ktory nie ma bączności ná ołoby Kłiążąt/ á rowne łobie waży ták Bogaczá iák y vbogiego *BibRadzIob* 34/19, Ps 41/2; *BielKron* 107, 183, 188, 372, 408, 417; *KwiatKsiąż* L4; Importunus homo Niełpokoyny/ Mierziony człowiek/ ktory nie ma bączności na żądną [!] rzecz. *Mącz*. 266b, 72d, 151a, 161b, 206c, 228c (12); *SienLek* 4, 24, 95v, 125, 191 (6); *RejPos* 227v; *KwiatOpis* A3v; *HistLan* D; *BudBib* I k. B, 341d marg, 2.Mach 3/34; *HistHel* B2v; A ná to téz miéy bączność/ żebyś kazał złób robić od cienkiégo kóńcá. *Strum* G4v, P2, Q4v, R2; Ná co gdy bączność mieć będziefz/ tedy łácno mieyłce to zrozumiefz *CzechRozm* 28v; *ModrzBaz* 114; *SkarŻyw* 580; *CzechEp* 35 cf »baczność i wzgląd«, 88, 92, 100; *BielSjem* N4v.

»mie(wa)ć na baczności« [*szyk zmienny*] (57): á temu [*Bogu*] fie poruczay/ mającz zawždy na bączności iego ciężką á niewinną mękę *FalZioł* V 66, 73v; a to mayá na bączności dobry myecz, y otho sye pylne staracz y okolo the⁸⁰ chodzicz *LibLeg* 10/70, 11/26; *SeklKat* T3v, Y2v; *BielKom* C5v, E5v; *LubPs* ddv; *GroicPorz* y4; *RejWiz* 32, 44v, 77 [2 r.], 81, 129v (10); Kto łwe czáły przypádłé/ miewa ná bączności. *RejZwierz* 132v, 83v; *Mącz* 75a, 448a; *SarnUzn* C3; *SienLek* 196, 243; *RejPos* 185v, 228; *RejZwierz* 55 cf »łaska i baczność«, 83, 100v, 212, 223 (8); *Strum* E3v, Rv; *CzechRozm* 7, 9, 48v, 89v, 108 (10); *ModrzBaz* 35; *CzechEp* 60, 62, 103, 123; *WerKaz* 302; *WisznTr* 15; *ArtKanc* L11v.

»mieć w baczności« (2): Miéycie/ profzē/ w bączności dokońcá mé łpráwy. *WyprPl* C3v; *PaxLiz* A2.

Szeregi: »łaska i bacznosc«: Iuz zły muśi przełtác być złym boiác fie łrogości karánia/ á dobry z miłości cnoty/ widzác iz go s tego y miłuią y ná pilney łáfcie y bączności máią. *RejZwierc*55.

»piecza a (i) bacznosc« (3): iżeby pieczey y bączności o rzeczach Bołkich nieomięłzkiwał *KwiatKsiąz* D2v; *RejPos* 185v; *RejZwierc* 100v.

»bacznosc i wzgląd«: Ná to żadney bączności y względu nie máiac *CzechEp* 35.

3. Poważanie, szacunek, cześć; respectus *Mącz* (12) : *GliczKsiąz* C5, N6; krolową y krolewnę bez bączności łtanu zá włofy z wozá zwłeczono *BielKron* 303; *Mącz* 151a, 406c.

W charakterystycznych połączeniach: *bacznosc dobra* (2), *mała, wielka* (3).

Zwroty: »by(wa)ć na bączności« (3): *RejWiz* 15v; Ná wielkiew tām bączności tá fwięta krolowa/ Spráwiedliwość *RejZwierz* 242, 253.

»być w bączności«: *RejPos* 309 *cf* »powaga a bacznosc«.

»mieć na bączności« [*szyk zmienny*] (3): *BibRadz* 2.Reg 9 *arg*; Nuż y Hethman y káždy dzielny człowiek iuz cie będzie ná lepfzey bączności miał/ wiedzác tho wždy ná cię iz tho vmiełz czego drugi nie vmie. *RejZwierc* 113, 253.

Szereg: »powaga a bacznosc«: iákiew mocy ielł á w iákiew powadze á bączności ielłh v Páná tego ferce człowieká wiernego/ á práwą miłością k niemu zápalonego. *RejPos* 309.

Synonimy: **1.** *dowcip, mądrość, ostrorozumność, rozsądek, roztropność, rozum*; **2.** *czujność, dyskrecyja, łaska, piecza, wzgląd*; **3.** *powaga, wzgląd*.

Cf **BACZENIE, NIEBACZNOŚĆ**